

УДК (06.049:06.047) 664.8
JEL O31, L 66

ЛАЙКО О.І.

д-р екон. наук, ст. наук. співроб.

Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАНУ
Французький бульвар, 29, м. Одеса, Україна, 65044

E-mail: alexlayko@gmail.com

ІВАНЧЕНКОВ В.С.

пошукувач

Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАНУ
Французький бульвар, 29, м. Одеса, Україна, 65044

E-mail: slavas@te.net.ua

МЕТОДИЧНИЙ АСПЕКТ ОЦІНКИ ІННОВАЦІЙНОЇ СПРИЙНЯТЛИВОСТІ КОНСЕРВНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Розглянуто теоретичні основи дослідження категорії інноваційної сприйнятливості підприємства консервної промисловості. Визначені найбільш суттєві складові категорії інноваційної сприйнятливості, які покладені в основу методичного підходу для ідентифікації ступеню готовності підприємства до впровадження інноваційної стратегії розвитку, а також для обрання оптимального підходу до організаційно-економічного, інформаційного та фінансового забезпечення реалізації такої стратегії.

Ключові слова: інноваційна сприйнятливість консервних підприємств, інновації, оцінка інноваційної сприйнятливості

LAYKO O.I.,

Dr.Sc. (Economics),

Institute Of Market Problems And Economic&Ecological Research of the
National Academy Of Sciences Of Ukraine

Frantsuzskiy Boulevard, 29, Odessa, Ukraine

E-mail: alexlayko@gmail.com

IVANCHENKOV V.S.,

Scientific degree seeker

Institute Of Market Problems And Economic&Ecological Research of the
National Academy Of Sciences Of Ukraine

Frantsuzskiy Boulevard, 29, Odessa, Ukraine

E-mail: slavas@te.net.ua

METHODICAL ASPECT OF ASSESSMENT OF INNOVATIVE SUSCEPTIBILITY OF CANNING ENTERPRISE

The theoretical bases of research of category of innovative susceptibility of the canning industry enterprise are considered. The most significant components of the category of innovation susceptibility are defined and they are underlined as the basis of methodical approach to the identifying of the degree of readiness of enterprises to introduce innovative development strategies and to select the optimal approach to organizational, economic, informational and financial support for the implementation of this strategy. It is developed the conceptual scheme of the implementation of innovative approaches to the development of enterprises of canning industry, which includes the stages of identifying the key challenges of canning companies, the key solutions to these problems, assessment of the degree of susceptibility of enterprises to innovative changes for the definition of type of innovation strategy, evaluation of efficiency of the adopted strategy. The existing methodical approaches to assessment of the level of innovation receptivity of company is based on consideration of relevant factors that create problems for innovations implementation, namely of material, technological and intangible nature, personnel, organizational, managerial, financial, economic, logistic-infrastructure, marketing, investment. The system of standards for assessing of the level of innovative susceptibility that has been developed, includes 5 ranges from critically low level of innovative susceptibility to high level. It is proposed to abandon the practice of determining of the integral indicator of innovative susceptibility of an enterprise in order to avoid inaccuracies in imposing of influence of various factors. The methodical approach to assessing of the susceptibility of innovative enterprises by groups of indicators allows us to evaluate the level of company security by specific factors. The future prospects of research on the subject of canning enterprises innovative susceptibility include the development of strategic approach to managing of their activities in target direction.

Key words: innovative susceptibility of canning enterprises, innovations, assessment of innovative susceptibility

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями.

Для більшості вітчизняних підприємств консервної промисловості актуальним є аспект необхідності впровадження інновацій, однак ступінь сприйнятливості до нових ідей та технологій, готовності суб'єктів господарювання до втілення прогресивних змін є надзвичайно різною з різних причин: технічних, технологічних, економічних, фінансових, організаційних, навіть з політичних та ідейних, гуманітарних. Перед менеджментом консервного підприємства або службою його внутрішнього аудиту постає питання оцінки такої сприйнятливості підприємства до інновацій. Сприйнятливість підприємств до інновацій буває різною не тільки через внутрішні, але і через зовнішні фактори, вплив яких для підприємств, в залежності від географічного розташування, положення на ринку може бути різним. Крім того на кожному підприємстві рівень сприйнятливості організаційних чи фінансових інновацій може бути достатньо високим, але при наявності умов відсутності достатньо кваліфікованих кадрів, неможливості придбання патентів на використання передових технологій виробництва, готовність до впровадження технологічних, виробничих інновацій може бути дуже низькою. Тому вважаємо, що застосування інтегрального показника оцінки інноваційної сприйнятливості не є повністю коректним, оскільки вплив наявності багатьох позитивних факторів для провадження, наприклад, організаційних інновацій, може нівелюватись впливом фактору відсутності кадрових ресурсів для впровадження технологічних інновацій та модернізації виробничої бази. Необхідною є розробка методичного підходу до оцінки інноваційної сприйнятливості підприємства, на прикладі підприємств консервної промисловості, який би надавав можливість здійснити класифікацію підприємств за рівнем сприйнятливості до інновацій виробничо-технологічного, організаційного, економічного та інших типів, а також приймати рішення щодо перспектив провадження інноваційної діяльності на основі вибору комплексно негірших за інші варіантів, визначених на основі критерію оптимальності Парето [1].

Аналіз останніх публікацій по проблемі. Питання інноваційного розвитку підприємств, в тому числі таких, що ведуть господарську діяльність в сфері консервної промисловості та харчової промисловості взагалі, досліджується багатьма вченими. Зокрема: проблеми інноваційного розвитку підприємств спиртової галузі досліджені в роботах Г. Шматкової, О. Маховки [2]; напрямки вирішення проблем, які виникають в процесі впровадження інновацій на вітчизняних підприємствах, викладені в роботах Кулиняк І.Я., Демків О.-І.М. [3].

В роботах Ястремської О.М. та Близнюк Т.П. [4, 5] розглядається питання оцінки інноваційної сприйнятливості підприємства на основі визначення інтегрального показника, який обчислюється за допомогою адитивної згортки і поєднує в собі такі показники інноваційної діяльності підприємства як: питома вага інноваційних поточних витрат у витратах на виробництво; структура інноваційних витрат; витрати на дослідження і розробки; витрати на придбання засобів праці й обладнання; витрати на витрат на маркетинг і рекламу; питома вага інноваційної продукції (в тому числі принципово нової, удосконаленої, продукції без змін); питома вага інноваційної продукції в експорті [4, 5]. Позитивною характеристикою даної методики є відносна доступність інформації для проведення розрахунків (зі статистичної форми № 1 – інновація до моменту втрати чинності такого виду статистичного спостереження в Україні [6]), відповідність державним нормативам методичного оцінювання діяльності суб'єктів господарювання [7]. В той же час такий методичний підхід не є достатньо комплексним, не охоплює різні види інноваційної діяльності, за якими можуть бути класифіковані промислові підприємства. Основним недоліком при застосуванні методу адитивної згортки, в даному випадку, є поєднання в сукупність факторів з різним типом впливу, з різними векторами і відбувається нівелювання дії одних рушійних сил за рахунок інших. Тому, вважаємо за потрібне, запропонувати підхід до визначення ступеня інноваційної сприйнятливості на основі комплексного поєднання факторів впливу і визначення стану інноваційної сприйнятливості як сукупності значень показників окремих складових стану сприйнятливості підприємства.

Результати комплексного дослідження інноваційної діяльності підприємств описані в роботах Захарченка В.І. [8].

Інноваційна сприйнятливість промислового підприємства в працях Ястремської О.М. та Близнюк Т.П. [4, 5] визначається з врахуванням внутрішніх рушійних сил і оцінки внутрішнього стану підприємства з точки зору їхньої готовності до прийняття нововведень. Але вплив зовнішнього середовища, в даному аспекті, вважаємо, також має бути врахований, оскільки готовність, наприклад, до виробництва нових типів продукції підприємством не зможе бути реалізована через відсутність належного правового поля з питань ліцензування даного виду продуктів. Тому фактори зовнішнього впливу є дуже важливими, оскільки без них сукупність

показників внутрішньої готовності підприємств – це лише оцінка сукупної ресурсної готовності підприємства до сприйняття і впровадження інновацій.

Ґрунтовні наукові дослідження з питань інноваційного розвитку на промислових підприємствах містять в собі різні підходи до класифікації інновацій, зокрема в роботах Бондаренко С.А. [9] наведено перелік типів і видів інновацій для промислового підприємства, однак консервне виробництво має свої специфічні риси і потребує, на нашу думку, вибору такого набору класифікаційних типів і видів інновацій, які є найбільш важливими і актуальними для наукового дослідження з огляду на їхню сутнісну і практичну значущість для вітчизняного підприємства консервної промисловості.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Питання визначення типового методичного підходу до ідентифікації спроможності вітчизняних підприємств консервної промисловості щодо впровадження інновацій та здійснення інноваційної діяльності з прикладним результатом залишається в науковому та практичному аспектах невирішеним і обумовлює актуальність теми даного дослідження. Апробація даного методичного підходу передбачається на прикладі консервних підприємств Українського Причорномор'я.

Формулювання цілей дослідження. Метою даного дослідження є визначення методичного підходу до оцінки інноваційної сприйнятливості підприємств консервної промисловості на основі виділення релевантних аспектів забезпечення інноваційної діяльності, таких як: виробничо-технологічні, організаційні, економічні, фінансові, для проведення типової класифікації підприємств консервного виробництва, згідно запропонованої методики, та для формування типових стратегій або розробки індивідуальних рішень з управління інноваційною привабливістю таких підприємств.

Виклад основних результатів та їхнє обґрунтування. Впровадження інновацій на підприємствах консервної промисловості так чи інакше викликане необхідністю вирішення стратегічних або поточних проблем за допомогою впровадження новітніх технологій, підходів виробництва, збуту продукції, організації системи фінансово-інвестиційного забезпечення функціонування підприємства. Низька продуктивність праці, недостатньо конкурентна ціна готової продукції, надто вибагливі умови зберігання кінцевої продукції, занижений вміст корисних поживних речовин та вітамінів в консервній продукції або бажання керівництва освоїти нові ринки збуту в географічному, соціальному та іншому вимірах, - все це та багато чого іншого є переліком основних викликів і проблем, що постають перед підприємством і які можуть бути вирішені завдяки впровадженню інноваційних ідей та технологій.

В загальному вигляді концептуальний підхід до цільового впровадження інновацій в діяльність підприємств консервної промисловості може бути представлений у вигляді логічної послідовності етапів ідентифікації проблем, визначення шляхів їхнього вирішення за допомогою інноваційних підходів та ідей, оцінки інноваційної сприйнятливості підприємства до нововведень, визначення стратегій, механізмів, заходів інноваційного характеру для вирішення проблеми і формування організаційно-економічних механізмів для забезпечення їхнього впровадження, визначення підходів до оцінки ефективності заходів організаційно-економічного сприяння реалізації стратегічних заходів стимулювання інноваційної діяльності консервних промислових підприємств (рис. 1).

Для прийняття стратегії розвитку промислового підприємства, консервного підприємства, зокрема, менеджерам такого суб'єкта господарювання необхідно визначитись із конкретними заходами, які насичуватимуть таку стратегію, а також передбачити реальні можливості для втілення в життя переліченого комплексу стратегічних і тактичних заходів.

Орієнтуватись також необхідно на перелік наявних переваг, передумов та можливостей підприємства щодо реалізації інноваційної стратегії. Раціональним та економічно виправданим підходом, вважаємо, є визначення комплексної сприйнятливості підприємства до інновацій як характеристики, що визначає можливість, доцільність та профіль реалізації стратегії інноваційного розвитку. Оцінка інноваційної сприйнятливості в якості критерію комплексної спроможності підприємства до впровадження інновацій є особливо актуальною для підприємств консервного виробництва через такі виробничі специфічні риси як: доступність сировини для виробничого процесу, сезонність, наявність необхідних природно-кліматичних та погодних умов для реалізації інноваційних підходів з консервування та зберігання продукції та інші. Також характерними для консервного виробництва є і загальні характеристики можливості впровадження інновацій, а саме: фінансові, економічні, кадрові, технічні, технологічні, гуманітарні тощо.

Рис. 1. Концептуальна схема забезпечення реалізації інноваційних підходів до розвитку підприємств консервної промисловості

Результатом застосування методичного підходу з оцінки інноваційної сприйнятливості підприємств консервної промисловості має стати типізація таких підприємств за рівнем їхньої відповідності або проблемності за певною характеристикою рівня інноваційної сприйнятливості.

Офіційно визнаним в Україні методичним підходом до оцінки інноваційної сприйнятливості промислових підприємств можна вважати методику оцінки стану інноваційної активності, затверджену наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, під назвою «Відслідкування динаміки основних економічних показників роботи стратегічно важливих підприємств і підприємств-монополістів (на основі індивідуального моніторингу підприємств)» [7], де для оцінки інноваційної діяльності передбачено такий набір показників як:

1) інноваційні витрати:

- Темпи зростання загальної суми інноваційних витрат (в порівняльних цінах), %;
- Питома вага інноваційних поточних витрат у витратах на виробництво, %;
- Структура інноваційних витрат, %:
  - частка витрат на дослідження і розробки;
  - частка придбання засобів праці й обладнання;
  - частка витрат на маркетинг і рекламу.

2) оновлення продукції:

- Питома вага продукції, %:
  - принципово нової;
  - удосконаленої;
  - продукції без змін.
- Питома вага інноваційної продукції, що відвантажена за межі України, %:
  - принципово нової;
  - удосконаленої;
  - продукції без змін.

Наведений перелік показників може використовуватись для оцінки часткової результатів інноваційної діяльності за витратним методом та за обсягами виробленої продукції, однак для оцінки інноваційної сприйнятливості такого набору показників замало, оскільки невизначеним лишається аспект щодо готовності підприємства здійснювати нововведення певного типу, а також невідомим лишається рівень впливу перешкод для провадження інноваційної діяльності підприємством. При провадженні інновацій для кожного підприємства існує набір перешкод і сприятливих моментів, які формують його профіль інноваційної сприйнятливості за такими розділами як сильні і слабкі

сторони, загрози і можливості. В подальшому підприємство має розробляти та реалізовувати власну стратегію інноваційного розвитку таким чином, аби відбувалось дотримання балансу інтересів (їхня оптимізація).

Вітчизняними економістами названі різноманітні причини низької інноваційної активності промислових підприємств [2], основними з яких є: інституціональна неузгодженість, яка визначає причини виникнення і розвитку всіх подальших проблем, недостатність фінансових ресурсів, недостатність кваліфікованих та компетентних кадрів для освоєння та впровадження нових технологій. В той же час, вітчизняні підприємства консервної промисловості за останні більш ніж 25 років постійно працювали в умовах нестабільності, інституціональної неузгодженості та дефіциту фінансових ресурсів. Фактори зовнішнього середовища в тому аспекті, де підприємство не має змоги прямо здійснювати на них вплив (наприклад, стан податкової системи, державна підтримка чи політика в сфері інновацій), в даному аспекті нами розглядаються не як предмет, а як зовнішні умови, оскільки більш важливим для даного дослідження є визначення ступеню спроможності самого підприємства, в умовах ринкового середовища, оцінювати власну спроможність до інноваційної діяльності і вживати внутрішні управлінські заходи для провадження інноваційної діяльності на засадах оптимізованої результативності.

В існуючих наукових дослідженнях в сфері впровадження інновацій на промислових підприємствах авторами першочергова роль відводиться саме зовнішнім інституціональним факторам впливу і проблемам інноваційної діяльності, наприклад [3]: недосконала нормативно-правова база в країні (в податковому, митному та інших аспектах відносно регулювання інноваційної діяльності), відсутність розвиненого вітчизняного ринку інноваційних продуктів, обмеженість інформації стосовно теорій і практик впровадження передового інноваційного досвіду; обмеженість фінансових ресурсів підприємств; високий ступінь ризику при впровадженні інновацій; низький ступінь забезпеченості кадровими ресурсами, адекватними і спроможними до інноваційної діяльності.

Актуальні проблеми для інноваційного розвитку консервних промислових підприємств визначає Р. Кучеренко [10], на прикладі підприємств Черкаської області, а саме: питання сировинної забезпеченості, зношеність наявного виробничого обладнання, питання застосування нових технологій, фінансово-інвестиційне забезпечення. В той же час відсутня чітка класифікація наведених проблем з прив'язкою до певної ознаки ведення інноваційної діяльності.

Вважаємо, що класифікація проблем для активізації інноваційного розвитку вітчизняних промислових підприємств повинна мати прив'язку до процесів створення суспільного продукту, перелік яких відповідає економічним елементам витрат, складовим витрат будь-якого промислового підприємства. Такий підхід, вважаємо, надає дослідженню уніфікованості та відповідності міжнародним економічним практикам, зрозумілим іноземним інвесторам. Також даний підхід відповідає класифікації інновацій підприємства а функціональною ознакою (рис. 2) і дозволяє оцінити ступінь інноваційної сприйнятливості промислових підприємств консервної галузі з подальшою їхньою типізацією. Виділимо такі типи проблем (викликів) для провадження інноваційної діяльності підприємств консервної промисловості: - матеріального характеру (сировина, обладнання, інше матеріальне забезпечення); - технологічно-нематеріального характеру; - кадрові; - організаційно-управлінські; - фінансові; - економічні; - логістично-інфраструктурні; - маркетингові; - інвестиційні.

Оцінка інноваційної сприйнятливості як категорії з індикації готовності підприємства до провадження інноваційної діяльності, стане актуальною, в світлі основних проблем і викликів для розвитку консервного підприємства, якщо спиратиметься на ідею відповідності таким викликам та полягатиме у визначенні рівня сприйнятливості за такими індикаторами як (табл. 1).

Таблиця 1

Індикатори рівня інноваційної сприйнятливості консервного промислового підприємства

Напрямок (розділ) інноваційної сприйнятливості	Показник-індикатор
-	Достатність матеріального забезпечення
матеріального характеру (сировина,	Достатність сировинно-матеріального забезпечення Наявні для імплементації інновацій сировинно-матеріальні ресурси / Загальна потреба в сировинно-матеріальних ресурсах

обладнання, інше матеріальне забезпечення)	Достатність фондового забезпечення Наявні для імплементації інновацій основні засоби / Загальна потреба в сировинно-матеріальних ресурсах
технологічно-нематеріального характеру	Достатність забезпечення технологіями та нематеріальними активами Наявні для імплементації технологій, нематеріальні активи / Загальна потреба в імплементації технологій, нематеріальних активів при встановленому рівні потужності
кадрові	Достатність забезпечення кадровими ресурсами Наявні для імплементації інновацій кадрові ресурси / Загальна потреба в кадрових ресурсах для імплементації технологій інновації
фінансові	Достатність забезпечення фінансовими ресурсами Наявні для імплементації інновації фінансові ресурси / Загальна потреба в фінансових ресурсах для імплементації технологій інновації
інвестиційні	Достатність забезпечення інвестиційними ресурсами Наявні для імплементації інновації інвестиційні ресурси / Загальна потреба в інвестиційних ресурсах для імплементації технологій інновації

Наведений перелік індикаторів інноваційної сприйнятливості підприємства характеризує можливість підприємства щодо здійснення інновацій в розрізі аспектів матеріально-сировинної забезпеченості, наявності обладнання, технологій, кадрів, фінансових ресурсів тощо. Кожний з індикаторів може бути характеризований такими нормативними значеннями як:

- від 0 до 30% - критично низький рівень забезпеченості, вкрай висока проблемність;
- вище 30% до 50% - низький рівень забезпеченості, висока значущість проблемності по даному критерію;
- вище 50% до 70% - середній рівень забезпеченості, середня значущість проблемності по даному критерію;
- вище 70% до 85% - рівень забезпеченості вище середнього, відносно низька значущість проблемності по даному критерію;
- вище 85% до 100% - високий рівень забезпеченості, низька значущість проблемності по даному критерію.

Інтегральний показник інноваційної сприйнятливості підприємства за даною методикою також може бути розрахований як усереднене значення окремих індикаторів по різних складових, однак, вважаємо, що визначити значущість і важливість кожної зі складових для інноваційного процесу доволі складно, а використання простих середніх суттєво нівелюватиме вплив найбільш значущих факторів і спростовуватиме реальну ситуацію. Тому в якості оцінки інноваційної сприйнятливості для консервних підприємств нами пропонується комплексний підхід з набору показників та індикаторів, згрупованих за відповідними категоріями, що дозволить класифікувати такі підприємства.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Розроблений методичний підхід до оцінки інноваційної сприйнятливості підприємств за групами показників є потрібним як з теоретичної, так і з практичної точок зору, оскільки для підприємств консервної промисловості, для яких аспект забезпеченості сировинними ресурсами є одним з ключових, можуть бути актуальними проблеми фінансового, технологічного та іншого характеру і це гальмуватиме процеси впровадження інновацій. Реальна картина інноваційної сприйнятливості може бути продемонстрована на основі оцінки окремих складових інноваційної сприйнятливості з подальшим рейтингуванням за найменшим балом серед усіх позицій, але не шляхом усереднення значень по всіх категоріях. Подальшою перспективою досліджень з даної тематики є проведення типізації консервних підприємств (на прикладі Українського Причорномор'я) з метою розробки стратегічного підходу до управління їхнім інноваційним розвитком з цільовим спрямуванням на виявлення найактуальніших проблем, визначених на основі даного методичного підходу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Pareto Optimality [Електронний ресурс] / Environmental Economics & Economic Concepts. - Режим доступу: https://www.soas.ac.uk/cedep-demos/000_P570_IEEP_K3736-Demo/unit1/page_26.htm
2. Шматкова Г. Напрямки підвищення ефективності підприємств спиртової галузі України [Електронний ресурс] / Г. Шматкова, О. Маховка // Інноваційний шлях розвитку - Режим доступу: <http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/4061/1/An%20innovative%20way%20of.pdf>
3. Кулиняк І.Я. Проблеми впровадження інновацій на вітчизняних підприємствах та напрямки їх вирішення [Електронний ресурс] / І.Я. Кулиняк, О.І.М. Демків. - Режим доступу: http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/14818/1/98_161-162_120506_maket_ena_ntb.pdf

4. Ястремська О.М. Визначення сприйнятливості промислових підприємств до розвитку [О.М.Ястремська // Управління розвитком. – 2005. – №3. – С.60-65.
5. Ястремська О.М. Оцінка інноваційної сприйнятливості підприємства [Електронний ресурс] / О.М. Ястремська, Т.П. Близнюк // Економіка: проблеми теорії та практики: зб. наук. праць. - Режим доступу: <http://www.repository.hneu.edu.ua/jspui/handle/123456789/7856>
6. Про визнання таким, що втратив чинність, наказу Державного комітету статистики України від 01 жовтня 2008 року № 361 "Про затвердження Інструкції щодо заповнення форми державного статистичного спостереження № 1-інновація" [Електронний ресурс]: Офіційний сайт Верховної Ради України. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1272-15>
7. Методичні рекомендації щодо відслідкування динаміки основних економічних показників роботи стратегічно важливих підприємств і підприємств-монополістів (на основі індивідуального моніторингу підприємств) [Електронний ресурс]: Офіційний сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України. - Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/Documents/Download?id=fa62b41a-7024-4470-9e10-9a17b8fa467a>
8. Захарченко В.І. Інноваційний менеджмент: теорія і практика в умовах трансформації економіки /Захарченко В. І., Корсікова Н. М., Меркулов М. М./ Навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2012.–448с.
9. Бондаренко С.А. Концептуальні засади інноваційного розвитку в системі управління підприємством/ С. А. Бондаренко // Проблеми економіки. - 2016. - № 2. - С. 90-101.
10. Кучеренко Р.А. Проблеми розвитку переробних підприємств плодоовочевої консервної галузі Черкаської області на інноваційно-інвестиційних засадах [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://soskin.info/ea/2011/11-12/201121.html>

REFERENCES

1. Pareto Optimality [Pareto Optimality]. soas.ac.uk. Retrieved from https://www.soas.ac.uk/cedep-demos/000_P570_IEEP_K3736-Demo/unit1/page_26.htm [in English]
2. Shmatkova, H., Makhovka, O. (2016). Napriamky pidvyshchennia efektyvnosti pidpriemstv spyrtovoi haluzi Ukrainy [Ways of increasing of the efficiency of the enterprises of the alcohol industry of Ukraine]. dspace.nuft.edu.ua. Retrieved from <http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/4061/1/An%20innovative%20way%20of.pdf> [in Ukrainian].
3. Kulyniak, I.Ya., Demkiv, O.-I.M. (2012). Problemy vprovadzhennia innovatsii na vitchyznianskykh pidpriemstvakh ta napriamky yikh vyrishennia. *Tezy dopovidei IV Mizhnarodnoi naukovopraktychnoi videokonferentsii - Abstracts of the IV International scientific and practical videoconference*, 23-24 of May, Retrieved from <http://ena.lp.edu.ua:8080/handle/ntb/14818> [in Ukrainian].
4. Yastremska, O.M. (2005). Vyznachennia spryiniatlyvosti promyslovykh pidpriemstv do rozvytku [Determination of the susceptibility of industrial enterprises to development]. *Upravlinnia rozvytkom – Development of management*, 3, 60-65 [in Ukrainian].
5. Yastremska, O.M., & Blyzniuk, T.P. (2008). Otsinka innovatsiinoi spryiniatlyvosti pidpriemstva [Evaluation of innovative susceptibility of the enterprise]. *Ekonomika: problemy teorii ta praktyky - Economics: problems of theory and practice*, Vol. 241, T 4, 748-755 Retrieved from <http://www.repository.hneu.edu.ua/jspui/handle/123456789/7856>
6. Nakaz Derzhavoi sluzhby statystyky Ukrainy "Pro vyznannia takym, shcho vtratyv chynnist, nakazu Derzhavnoho komitetu statystyky Ukrainy vid 01 zhovtnia 2008 roku № 361 "Pro zatverdzhennia Instruksii shchodo zapovnennia formy derzhavnoho statystychnoho sposterezhennia № 1-innovatsiia". zakon2.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1272-15> [in Ukrainian].
7. Metodichni rekomendatsii shchodo vidslidkuvannia dynamiky osnovnykh ekonomichnykh pokaznykiv roboty stratehichno vazhlyvykh pidpriemstv i pidpriemstv-monopolistiv (na osnovi indyvidualnoho monitorynhu pidpriemstv). me.gov.ua. Retrieved from <http://www.me.gov.ua/Documents/Download?id=fa62b41a-7024-4470-9e10-9a17b8fa467a>
8. Zakharchenko, V.I., Korsikova, N. M., Merkulov, M. M. (2012). *Innovatsiinyi menedzhment: teoriia i praktyka v umovakh transformatsii ekonomiky [Innovative Management: Theory and Practice in the conditions of transformation of the economy]*. Kyiv: [in Ukrainian].
9. Bondarenko, S.A. (2016). Kontseptual'ni zasady innovatsiynoho rozvytku v systemi upravlinnya pidpriemstvom [Conceptual foundations of innovation development in enterprise management system]. *Problemy ekonomiky - Problems of the economy*, 2, 90-101 [in Ukrainian].
10. Kucherenko, R.A. (2011). Problemy rozvytku pererobnykh pidpriemstv plodoovochevoi konservnoi haluzi Cherkaskoi oblasti na innovatsiino-investytsiyniykh zasadakh [Problems of development of processing enterprises of the fruit and vegetable canning industry of Cherkasy region on the basis of innovation and investment]. *Ekonomichniy Chasopys-XXI - Economic Annals-XXI*, 11-12, 54-57. Retrieved from <http://soskin.info/ea/2011/11-12/201121.html> [in Ukrainian].